

UN MODEL DE ECHILIBRU ȘI DEMNITATE DOCTORUL HABILITAT ÎN FILOLOGIE ION CIOCANU LA 80 DE ANI

Născut la 18 ianuarie 1940, în comuna Tabani, județul Hotin, România, azi în raionul Briceni.

Filolog, domenii de cercetare: critică, istorie și teorie literară.
Doctor habilitat în filologie (2000).

Riguros în argumentări, dar fără pretenția judecăților de valoare, Ion Ciocanu e criticul cu deschidere spre cultură, mereu interesat de noutățile literare recente, inclusiv de noile metode critice, fără însă a absolutiza pe niciuna dintre acestea.

De aproape jumătate de veac, Domnia sa se află în avangarda publicisticii basarabene, activând în presă și publicând mai multe cărți în domeniu, unele de o largă rezonanță.

Activitatea literară și științifică a savantului Ion Ciocanu a adus o contribuție substanțială domeniului literaturii autohtone: peste trei mii de articole, 40 de cărți de critică și istorie literară, sociolingvistică, cultivarea limbii (inclusiv nenumărate studii și articole științifice), trei monografii și două manuale). Amintim aici doar câteva titluri: *Literatura română contemporană din Republica Moldova* (1998), *Zborul frânt al limbii române* (1999), *Rigorile și splendorile prozei „rurale”* (2000), *Temelia nemuririi noastre* (2005). *Po-pas analitic în proza contemporană* (2015), *Maestru și salahor* (2019), *Dialogul ca necesitate* (2019).

Fiecare incursiune în opera unui scriitor anume, Ion Ciocanu o face cu un înalt simț al responsabilității. Interesul pentru adevăr, pentru afirmarea valorilor autentice și respingerea oricărei forme de veleitarism și impostură sunt, pentru Domnia sa, adevăratele imperative ale actului critic.

Ion Ciocanu este criticul axat preponderent pe cercetarea prozei rurale basarabene. Scrierile lui Ion Druță și cele ale lui Vasile Vasilache l-au interesat în mod special. Despre opera celui din urmă a publicat un întreg studiu, *Rigorile și splendorile prozei „rurale”*. Criticul este convins că anume proza rurală permite

dezvăluirea și promovarea valorilor etice neperisabile ale poporului, exaltarea înțelepciunii multisekulare a oamenilor simpli prin abordarea metodelor folclorice de exprimare. Mai mult, criticul Ion Ciocanu consideră romanul *Povestea cu cocoșul roșu* al lui Vasile Vasilache o parabolă literară care exprimă o serie de adevăruri imposibil de abordat prin alte modalități artistice în condițiile ideologiei realist-socialiste. Totodată, el subliniază că această operă este produsul unei conștiințe artistice asumate, ce jonglează abil cu elementul parabolic care i-a permis să exprime în mod ingenios și relevant realități ale satului basarabean postbelic.

O lucrare importantă în timp se dovedește a fi volumul de istorie și critică literară al lui Ion Ciocanu *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, rezultat al unei activități științifico-literare prodigioase. Scris într-o perioadă de incertitudini și inconsecvențe, atât în domeniul literar, cât și în cel social, volumul constituie una dintre dovezile certe ale vocației sale de critic și istoric literar. Cartea se adresează în special elevilor, studenților, dar și publicului larg de cititori, care au posibilitatea de a se familiariza cu literatura de calitate din republică.

Promotor al publicisticii militante, Ion Ciocanu este o voce prezentă în spațiul public, un spirit tranșant și ferm în opinii. Stilul nuanțat al scrierilor sale nu contravine rigorii și preciziei, nuanțarea presupunând o gândire analitică și o zăbovire meditativă. Semnificativă în această ordine de idei este culegerea de articole *Zborul frânt al limbii române*, autentică radiografie a fenomenului de emancipare națională a românilor basarabeni. Multe dintre afirmațiile publicistului Ion Ciocanu nu și-au pierdut nici astăzi din

actualitate: „Când ne gândim la destinul de mâine al limbii, ne simțim stăpâniți – din start – de sentimentul zborului frânt al limbii române, aici, în partea stângă a Prutului. Adevărat zbor frânt, de vreme ce o mulțime de lucruri bune au fost abandonate sau chiar lichidate; majoritatea covârșitoare a funcționarilor, inclusiv a celor de origine rusă, ucraineană etc., se obișnuiseră cu denumirea corectă a limbii noastre – *română*; un timp au funcționat cercuri, grupe, cursuri de însușire a limbii române la întreprinderi, instituții, organizații”.

Ne-am putea întreba, de ce acest titlu? Răspunsul e cât se poate de explicit. Pentru că „*Limba română*, abia luându-și zborul (în spațiul est-prutean), a fost ca și pusă la îndoială, mai ales prin fixarea în Constituția Republicii Moldova, în 1994, a glotonimului „limba moldovenească”. Apoi – prin alte acte nesăbuite, ca denumirea disciplinei de studiu respectiv în școlile de toate gradele. Apoi – prin „dezvăluirile” deocheate ale adepților moldovenismului primitiv, între care mai cu seamă ale celor din Parlament și din Guvern, din executivile locale, din ministere, departamente, primării, preturi...” În consecință, constatăm că situația limbii române în spațiul dintre Prut și Nistru a fost abordată de autor în majoritatea scrierilor sale cu tentă publicistică.

Demersul analitic, critic și publicistic al lui Ion Ciocanu este mai degrabă unul intensiv, decât extensiv. Revenirea la afirmațiile și ideile anterioare nu e o simplă reiterare, ci o metodă de persuasiune, una de convingere a cititorului. Or, afirmă criticul în studiul *Dreptul la critică*, „Opera de artă nu se constituie numai din ea însăși, ci neapărat și din subiectul receptor”, adică de cititor. Orice revenire aduce, după părerea sa, un plus de semnificație, îmbogățind și conferind profunzime mesajului. Mai mult, predilecția lui Ion Ciocanu pentru limbajul nesofisticat (uneori simplist chiar) nu este o cedare în fața comodității cititorului grăbit de ritmul epocii sau absorbit de facilitățile computerului, ci o încercare a împrietenirii criticului cu acesta, pentru a-l convinge de existența și dănuirea valorilor perene ale neamului românesc.

Multe dintre articolele de cultivare a limbii ale exegetului Ion Ciocanu, diseminate în ziare și reviste de specialitate, la radio și televiziune, precum și în volume separate, au fost mult apreciate de renumiții lingviști Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan și Anatol Ciobanu, cel din urmă numindu-l „filolog în sensul clasic al termenului, fiind în egală măsură atât un literat de mare anvergură (critic și istoric literar), cât și lingvist pasionat”.

Redutabilul critic s-a ocupat și de evaluarea publicisticii literare din Basarabia, cea din perioada sovietică, dar și cea actuală. Este primul cercetător care pune în valoare publicistica lui Dumitru Matcovschi și printre primii scriitori care vorbesc pe larg despre contribuția poetului și publicistului Matcovschi la mișcarea de trezire a conștiinței naționale a basarabenilor, prin articolul de pomină *Hoț în rezervație*, profundă meditație a autorului asupra problemelor de ecologie și etică, dar și asupra vicisitudinilor anilor 1945–1947.

Inamic al pedanteriei critice, dovadă indiscutabilă a talentului, Ion Ciocanu rămâne un cititor și un critic vivace, cu formulări tranșante, memorabile, care îndeamnă la lectură. Odată cu trecerea anilor, criticul continuă să fie „o mașină de citit și de scris” (Alexandru Burlacu). Însuși omagiatul mărturisea într-un interviu: „Citesc cu nepotolită sete și analizez poate mai mult de jumătate din ceea ce citesc și discut în permanență cu colegii-scriitori, cu colegii critici, cu studenții și elevii noștri, acasă în familie, pe drum, în pădure... acasă la mama care fără nicio clasă știe de Druță, de Vasilache, de Cimpoi, astfel încât am și printre tipăritori o seamă de persoane care s-au specializat în a-mi număra recenziile, articolele și, evident, cărțile”.

Creația publicistului, criticului și istoricului literar Ion Ciocanu, pe cât de masivă, pe atât de densă, dovedește, în cele din urmă, existența unui savant valoros atât în domeniul criticii și istoriei literare, în special a celei române din spațiul basarabean, cât și în cel social, Domnia sa rămânând a fi un model de echilibru și demnitate.

Dr. Felicia CENUȘĂ